

Diane Pearson
Csárdás

Diane Pearson

CSÁRDÁS

T.bálint Könyvkiadó

2011

Originally published in Great Britain by
Macmillan London Limited

Copyright © as in first English-language edition of the work

Csárdás

Írta: Diane Pearson

© Fordította: Miskolczi Edit

© Irodalmi lektor: Novák György

© Fordítás-ellenőrzés: Novák György

© Borító: Horváth Judit

Nyomdai előkészítés:

Elektropress Stúdió

Nyomdai munkák:

Akadémiai Nyomda, Martonvásár

© Kiadó: T.bálint Könyvkiadó,
2045, Törökbálint, Dózsa György u. 32.

Kiadásért felel:

Juhász Gyula

Kiadó igazgató

www.tbkiado.hu

www.facebook.com/tbkiado

*Világ Miklósnak,
Kedves Barátomnak,
aki arra inspirált és biztatott,
hogy írjam meg ezt a könyvet.*

ELŐSZÓ

A mikor az író olyan országról, társadalmi háttérről, nemzeti mentalitásról ír, amelyről nincs vele született tudása, az a pimaszság netovábbja. De az írók már csak ilyenek: pimaszak. Az is megesik gyakran, hogy olyan témák megszállottjai lesznek, amelyekről nincs személyes tapasztalatuk. De ha rájuk tör ez a megszállottság, nincs mit tenni: engedni kell a szenvedélynek. A *Csárdás* az én megszállottságomból született.

A könyv címe akkor jutott eszembe, amikor egy nagyon idős párt néztem egy észak-magyarországi faluban, ahogy a csalogatós csárdást járták. A férfi magas volt és vékony, a felesége, akin a falusiak szokásos viselete, szoknya és főkötő volt, alacsony, széle-hossza egy, alig ért az ura mellkasáig. Az ember azt hitte volna, nem illenek össze, és nevetséges látványt nyújtanak. De sem az egyik, sem a másik nem volt igaz. Olyan méltósággal táncoltak, hogy rövid idő múltán a fiatalabb, energikusabb táncosok abbahagyták a táncot, és az idős párt kezdték el figyelni. A végén megtapsolták őket. Az öregek arcán otthagyta a nyomát a kíméletlen élet: a két háború, a megszámlálhatatlanul sok forradalom, az idegen megszállás, amely mind hozzátett a szegénységgel járó nyomorúsághoz. (A magyar paraszt sorsa soha nem volt könnyű.) Miközben figyeltem őket, hirtelen azt is megláttam bennük, milyenek voltak fél évszázaddal korábban: láttam az erős, jóképű férfit és a takaros, apró termetű, barna szemű parasztlányt. Az egykori fiatal pár és a mostani öregek között ott húzódott a magyarok bátor, vérzivataros, méltóságteljes és kegyetlen történelme.

Képtelenség felsorolni, ki mindenki segített könyvem megírásában, és talán nem is szeretnék, hogy felsoroljam őket, mert lehet, hogy a *Csárdás* nem is olyan, amilyennek végül elképzelték. Így hát beérem azzal, hogy őszinte köszönetet mondok magyar barátaimnak, akik mindig nagylelkűen segítettek, és szívélyes házigazdák voltak. Útjaimon (magányos utazóként, hivatalos kísérel nélkül jártam) mindig kedvességgel és segítőkészséggel talákoztam. A nyelvi akadályt is sikerült áthidalni, elsősorban azért, mert akikkel megismerkedtem, mind folyékonyan beszéltek két-három nyelven. Mindig teleírt jegyzetömbökkel tértem haza: ezek idősek, fiatalok személyes visszaemlékezéseivel voltak tele. Nem a korszakalkotó történelem emlékeivel (arra ott vannak a történelemkönyvek): ezek a visszaemlékezések az első bálozó leányok ruháiról meséltek, a parasztyerekekről,

akik télen is mezítláb jártak iskolába, a kocsisról, aki a porosz háborúról szóló történeteivel megigézett két kisleányt.

Kutattam és kérdezősködtem: így próbáltam a lehető leghitelesebben elmondani a történetet. De bizonyára maradt, ami elkerülte a figyelmemet.

A könyv végén található bibliográfiában olvashatók a történeti háttérhez szükséges források. Közülük külön is kiemelem Ignótus Pál *Magyarország* című könyvét. Az olvasnivalók kimeríthetetlen tárházában ezt találtam a legelfogulatlanabbnak és a legszellemesebbnek. (A magyarok merészek, történelmük vérzivataros, de humorban sosem szenvedtek hiányt.) Ignótus, a tudós történész a személyes emlékek iránti kíváncsiságomat is kielégítette.

Végezetül pedig – szeretettel és hálával – hadd említsem meg azt a férfit, aki a *Csárdás* megírására inspirált, aki ez alatt a négy év alatt, amíg a könyvhöz a kutatásaimat végeztem, türelmesen válaszolt minden kérdésemre, az *Anschluss*tól kezdve egészen addig, hogy mit evett, amikor kisleány volt. Világ Miklós, drága barátom, Önt különösen hálás köszönet illeti. Önnek kellett volna megírnia ezt a könyvet, de mivel erre nem volt hajlandó, megírtam én, ahogyan tőlem telt.

Kelet felől érkezett a hét törzs: Megyer, Nyék, Kürtgyarmat, Tarján, Jenő, Kér és Keszi. És a legnagyobb ezek közül Megyer. A hét törzs Álmost, Megyer vezérét választotta, ő vezesse új világba őket: hegyek, erdők, gazdag legelők földjére. A hét törzs vezére vérszerződést kötött: felvágta erüket, vérüket összevegyítették, és ittak belőle. Így született meg a magyar nemzet: vérből. És így is folytatódott.

Földjét ezer évig pusztították. Tatárok jöttek gyilkolni, keresztiesek raboltak útban a Szentföld felé. Protestáns harcolt a katolikus, paraszt a földesúr ellen. Török dúlt és uralkodott, majd a Habsburgok elragadták tőlük a földet, és ők uralkodtak helyettük. A magyarok pedig, miközben túléltek őket, keveredtek is velük: tatárral, frankkal, szásszal, törökkel, a Német-Római Birodalom népeivel, zsidókkal és szlávokkal – végül már alig maradt valami az új nemzetben a régi törzsből. Azonban Álmos öröksége, a vérszövetségből született nemzet megmaradt.

1. RÉSZ

1.

Mindenki egyetértett abban, hogy a Ferenc lányok a legcsinosabbak a városban. Viselkedésük és tartásuk jócskán meghazudtolta korukat, és amikor együtt mutatkoztak – például bálba vagy nyaranta kirándulni mentek – a két ellentétes szépség hatása döbbenetes volt.

Nem csupán azért, mert küllemben kiegészítették egymást, bár részben azért is – Amália magas, méltóságteljes és finom, Éva alacsony, fürge, élénk teremtés volt – hanem mert öntudatlanul mintha közönségnek játszottak volna: félretették a napi súrlódásokat, féltékenykedéseket, és mindenkinek azt mutatták, milyen elbűvölőek és kedvesek tudnak lenni.

Most, Kati unokatestvérük születésnapjára báljába tartva, ahogy a hintó egyik oldalában egymás mellett ültek, és tüllszoknyájuk beborította az ülést, máris megkezdtek az ösztönös átváltozást nővérből és húgból – akik között mindössze egy év a korkülönbség, és éppen ezért mindig bosszantják egymást – *szerető* nővérré és húggá, akik tudatában vannak, hogy mindenki úgy emlegeti őket: „az elbűvölő Ferenc lányok”.

A mai estét külön kis izgalom is fűszerezte, amely a Papától való félelemmel vegyült: egyedül, gardedám nélkül mennek a bálba. Papa a szokásos hosszú üzleti útjai egyikére ment Budapestre. Mama, aki bosszankodott, mert megfélekezett Kati unokahúga születésnapjáról, és már elígérkezett egy kártyapartira, türelmetlenül így szólt:

– Ugye, édeseim, meglesztek a mama nélkül ma este? Sándor bácsi majd elvisz meg vissza is hoz benneteket, és hát végül is Gizi nénéteknél lesztek. – Habozott kicsit, összeráncolta szép homlokát, majd hozzátette: – A Papa, azt hiszem, ragaszkodna ahhoz, hogy veletek menjek, de... – és hirtelen egy felelőtlen gyerek mosolyával nézett rájuk: – A Papa három hétig nem lesz itthon. Mire visszajön, már senki sem fog emlékezni rá, hogy egyedül mentetek Kati báljára.

A lányok gyorsan összenéztek, majd elfordították a fejüket. Mindketten ugyanarra gondoltak: Milyen merész, milyen *modern*! Csak a Ferenc lányok érkeznek gardedám nélkül Kati születésnapjára báljára!

Mama még habozott egy kicsit, amikor a hintóhoz kísérte őket.

– Jaj, Istenem, ugye, nem csinállok rosszat? Remélem, nem jut a Papa fülébe! Nem is tudom... Elmenjek veletek?

De a lányok gyorsan bemásztak a hintóba, kiinteztek az ablakból, és visszakiáltották:

– Jó éjt, Mama! Elkésünk, ha itt ácsorgunk. Megmondjuk Katinak, hogy a Mama üdvözlí, és boldog születésnapot kíván.

Mama apró természetével még egy darabig tétován ott álldogált az udvaron, azután a hintó ráfordult az útra, s már nem lehetett látni. A két lány összenézett, izgatott mosoly és a titkos szövetkezés gondolata ült ki szép, bársonyos arcukra.

– Gyönyörú a ruhád, Éva – mondta Amália szívélyesen, noha korábban, készüldés közben korholta a hógát a túl mély dekoltázs miatt. Éva meghúzgálta a szoknyáját, és megigazította a fűzészerú rózsadíszet. Már rég elfelejtették, hogy veszekedtek a hálósobában.

– Nem... jellegtelen... kicsit? – kérdezte, tudva, hogy Amália tiltakozni fog. – Tudod, a fehér túll és a rózsaszínú rózsá. Nem akarok jellegtelen lenni.

Amália elgondolkodott, kissé félrehajtotta a fejét, majd elnevette magát:

– Ugyan már, Éva! Tudod te is, hogy ha akarnál, se tudnál jellegtelen lenni – mondta, majd hirtelen kinyújtották egymás felé a karjukat – ösztönösen, szeretetteljesen.

A hintó ablakán hideg szellő fújt be: csípős volt, de már érződött benne a tavasz. A szél északról a hegyek frissességét hozta és új élet illatát. Enyhe volt a tél, és Amália véletlenül hallotta, hogy a cseléd, aki a Mátrába való volt, mesélte, hogy nem sokkal karácsony után kinyílt az ibolya a hegyekben – téli ibolya, szagtalan. Amália hajlamos volt a múltó szomorkodásra: a fegyelmezett szomorúság pillanatai voltak ezek, amelyeket sóhajtozva, eltűnődve ugyan, de valójában élvezett. Ám ezek a pillanatok nem befolyásolták józanságát, gyakorlatiasságát. Miközben a vadvirág illatát gyászolta, és a tavaszi szelet ízlelgette, megpróbálta becsukni a hintó ablakát részben azért, mert hideg volt, de azért is, hogy ne hallják, ahogy Sándor bácsi káromkodik a bakon.

– Miattam nem kell becsuknod – mondta Éva. – Hallottam már, miket mond. Különben is csak akkor káromkodik, amikor a fiatalok elébe vágnak.

Sándor bácsi nagydarab, hallgatag ember volt. A huszároknál szolgált valamikor, és az őrmesterségig vitte. A Mama hozományának részeként érkezett a családba a hintóval és a két lóval együtt. Egyetlen részeként, mivel a többi nem fizették ki... A Papa nem kért és nem is várt hozományt. A Bogozyk kizárólag azért engedték, hogy lányuk feleségül menjen a gazdag zsidó bankárhoz, mert Ferenc Zsigmond hajlandó volt kihúzni őket anyagi természetű bajaikból. Ugyanakkor az elbűvölő, felelőtlen, vidám és ingatag Bogozyk kötelességüknek tartották megmutatni a világnak (és Ferenc Zsigmondnak): tudják, mi az illem. Hozományt ígérték, és ahogy teltek az évek, időnként említést is

tettek róla, valahogy így: „Az ügyvédek ebben a hónapban készítik el a szerződést” vagy így: „Még mindig nem érkeztek meg a papírok? Ejnye, sürgősen beszélünk kell valakivel!”

Később, Papa és Mama házasságának húsz éve alatt, már másképp – bár továbbra is gyakran – emlegették a hozományt. A Bogozyk vagy elhitették önmagukkal, vagy azon voltak, hogy elhitesék Ferenc Zsigmonddal, hogy a hozományt *igenis* kifizették – teljes egészében, előkelő, arisztokratikus nagyvonalúsággal. Állandóan emlegették, de főként akkor, amikor Ferenc Zsigmond éppen valamelyik katasztrofális pénzügyi lépésüket próbálta helyrehozni. „Nos, rendjén is van, hogy segít nekünk. Mi is szép hozományt adtunk Mártával!”

A helyzet úgy állt, hogy a Papa csak a hintót kapta meg a lovakkal, valamint Sándor bácsit, aki mindig büszkén feszített régi huszáregyenruhájában. Hogy egészen pontosak legyünk, ő ugyan nem „járt” a hozománnyal, de akkoriban célszerűnek látszott, hogy gazdát cseréljen. Sándor bácsinak a csere nem volt ellenére, mivel már hónapok óta nem kapta meg a járandóságát, így fájdalom nélkül búcsúzott el, a Bogozyk pedig remekül érezték magukat, hogy meghozták a legfőbb áldozatot: megváltak a kocsisuktól. Az áldozat, mellékesen, attól is megmentette őket, hogy ki kelljen fizetniük a vén huszárnak járó 200 koronát.

Sándor bácsi kevés szavú ember volt, ha szólt, akkor is a lovaihoz. De tudta, mi a kötelessége a ház kisasszonyaival szemben, akik Bogozy unokák voltak. Akár van gardedám, akár nincs, Amália és Éva kisasszonyokat pontosan elhozza a bálból, ahogy meghagyták neki. És ha megpróbálják elodázni az indulást, hát majd megkér egy cselédet, szóljon a kisasszonykáknak, ideje indulni.

Éva megfigyelte, hogy csak olyankor káromkodik előttük, amikor jó lovakon ülő fiatal emberek elébe vágnak. Az gondolta, azért, mert a vén huszár maga is szívesebben ülne lóháton, mint fiatal lányokat vigyen bálba. Éva egyszer megpróbálta rábírní, versenyezzen a hintóval két fiatal tiszt ellen. Látta, hogy egy pillanatra a férfi szemében vad fény gyúl, de azután szorosabbra fogta a gyeplőt, és morgott valamit alig érthetően arról, hogy „az ilyesmi nem illik a Bogozy lányokhoz”. Éva soha többet nem tudta rávenni erre.

Amália, most már a csukott ablak mögött, visszarávedt álmodozásába a tavaszról és a hegyekről. Éva izgett-mozgott.

– Máli! Mit gondolsz? Ott lesz?

Amália ránézett a hűgára, és megpróbált visszaemlékezni, miről beszélgettek az előbb.

– Ki? Ki lesz ott?

– Félix. Káldy Félix. Vajon meghívta Kati?

– Gondolom, igen.

Éva elhallgatott. Nézett kifelé a hintó ablakán, noha már sötét volt és semmit sem lehetett látni. Amáliába pedig belehasított a féltékenység, mert pontosan tudta, mire gondol Éva, aki azt tervezte, hogy elbűvöli Káldy Félixet, és nem volt kétséges, hogy sikerül is neki. A Ferenc lányok mindenkit rabul ejtettek, ha úgy akarták. Amáliát az zavarta, hogy tizennyolc évesen még nem találkozott olyan férfival, akit be akart volna hálózni, és ez időnként aggasztotta. Éva legalább hétszer volt szerelmes az elmúlt másfél évben. Amikor Bécsben voltak, az egész év egyetlen szenvedélytörténet volt. Kezdődött a vívómesterrel, aki az iskolájukkal szemben levő Akadémián tanított, és a Theater an der Wien vezető tenorjával zárult. Amélia csak várta, hogy rá is lecsapjon a „kór”. Most, hogy Évát új szerelem foglalkoztatta, eszébe jutott, hogy ő tud-e szerelmes lenni. Ismét sóhajtott egyet, és a Mátrabeli szagtalan ibolyákra gondolt. Gyönyörűek, de beteljesületlen ez a szépség. Majd egyszer talán verset ír róluk...

– Nézd, Máli, megérkeztünk! Odanézz! Látod a fákat? Látod mit csinált Alfréd bácsi? Ó, Máli! Láttál már ilyen csodálatosat? Mint a mesében!

Alfréd bácsi háza volt a legrégebb és a legelőkelőbb a városban. Kis barokk erkély futott végig az első emeleti ablak alatt. Az egész házban világos volt, a függönyöket még nem húzták be. Az ablak mögött összemosódó színek és ruhák suhantak el. De Éva a leginkább az utcai fáknak örült. Mindegyikről színes lampionfűzér lógott.

Ugyan az udvarra nyíló szárazkaput jól kitámasztották, Sándor bácsi meg sem próbált befordulni. A kapuboltozat túl szűk az ilyen régi házban. Megállt a ház előtt, és leszállt a bakról. Az udvarban cigány húzta a köszöntőt az érkező vendégeknek. Alfréd bácsi fogadta fel őt és egy egész zenekart a fenti tánchoz. A cigány egyre csak bazsevált, lelkesítette a beígért barackpálinka, amely majd felmelegíti, ha a hideg tavaszi éjszakában az ujjai már túlságosan elgémberednek.

A lampionok, a fák, a cigány, az ablakokon kiszüremkedő báli fények – mindez lázas izgalommal teli éjszakát varázsolt az estéből, olyan mágikus éjszakát, amikor bármi megtörténhet. Évát egy pillanatra teljesen magával ragadta unokatestvére születésnapjában példátlan fényűzése.

– Hihetetlen! Ennyit pazarolni szegény Katira! – mondta döbbenettel vegyes áhítattal.

Amália kuncogni kezdett, de eszébe jutott, hogy ő az idősebb, és jó példát kell mutatnia.

– Nem szép ilyet mondani, – korholta a hűgát.

Éva elszégyellte magát.

– Nem, nem úgy értem, hogy pazarlás. Alfréd bácsinak nincs más, akire a pénzét költhetné, akkor pedig miért ne rendezhetne elegáns bált Katinak?

Sándor bácsi kinyitotta a hintó ajtaját, a lányok pedig vártak, amíg leengedte a lépcsőt. Lázás izgalomban voltak, miközben eszükbe jutott, kik is ők – a Ferenc lányok –, hogyan is érkeztek – gardedám nélkül. Leszegték a fejüket, mint a fiatal versenylóvak, illedelmesen kiszálltak a hintóból, átmentek a boltíves bejárón, majd befordultak a házba vezető ajtó felé.

Elkéstek. A hálósobabeli civakodás és Mama határozatlansága miatt, hogy jöjjön vagy sem, már senki sem fogadta őket a lépcsőnél. Az emeleti szalonban zene szólt, és a táncosok lépteit lehetett hallani. A két lány egymásra nézett. Éva bűnbánóan az ajkát harapdálta, majd megrántotta a vállát.

– Elnézik nekünk – mondta büszkén. – Mi a Ferenc lányok vagyunk. Annyira örülnek majd, hogy eljöttünk, hogy észre sem veszik, hogy elkéstünk.

A zene – mazurkát játszottak – magával ragadta őket, testük ringatózni kezdett, fejük követte a ritmust; szemük felragyogott, amikor eszükbe jutott, hány fiatalember várja már, hogy táncolhasson velük.

– Siess! – mondta Éva. Ő ment elől, ki az előszobából, fel a lépcsőn, be Kati hálósobájába. Azt hitték, nincs benn senki, de amikor besurrantak, látták, hogy Kati – szegény Kati unokatestvérük – fehér szaténruhában ott várja őket. Esetlenül gubbasztott az ágy szélén, de amint meglátta a lányokat, felpattant és eléjük sietett.

– Hát eljöttetek! – mondta aggodalmasan. – Már azt hittem, sose értek ide. Miért ilyen későn jöttetek? Szerettem volna, ha segítetek, amikor megérkeznek a vendégek. Tudjátok, mennyire nem szeretem egyedül fogadni őket. Azt kértem, hogy korán gyertek. Nagyon szerettem volna, ha korán jöttök.

Amália átölelte és megcsókolta Katit.

– Boldog születésnapot! – mondta gyengéden. – Kérlek, ne haragudj ránk! De most már itt vagyunk, és nézd, milyen ajándékot hoztunk neked!

Amália szépen becsomagolta az ajándékot világosszürke papírba, és lila szalaggal kötötte át. Kati, most már kissé kiengesztelődve, kibontotta. Arcán az ideges aggodást elégedett öröm váltotta fel.

– Ez gyönyörű, Máli. Legyező! Igazi elefántcsontból! Valódi, igaz?

Az hát! Mama hozta Bécsből, külön neked.

Kati a legyezőt nézte, majd a „Mama” említésére, megkérdezte:

– Hol van Márta néni?

– Kártyázik – vette oda Éva könnyedén. Ő is odahajolt és megcsókolta szegény Katit. – Boldog születésnapot, Kati!

Katinak szappan- és rózsaoaj illata volt. A ruhának pedig olyan, amilyen az új szaténruháké: papírszerű, száraz. Éva fintorgott, Amália gyorsan így szólt:

– Olyan csinos vagy, Kati! Nagyon jól áll a ruhád.